

Reserva de la Biosfera del Montseny: fonts, història, llegenda i cultura

Text i fotos: Oscar Farrerons, dr. arquitecte, estudiós del Montseny.

Introducció

El Projecte *Fonts del Montseny* ha identificat quasi 900 fonts entre els 18 municipis que formen part de la Reserva de la Biosfera del Montseny. Totes han estat posicionades en un plànol googlemaps amb les seves coordenades GPS. El projecte inclou visitar les fonts, comprendre el lloc, escriure una fitxa de cada brollador amb la situació, l'estat, la manera d'arribar-hi, les llegendes i històries de la font, i fer un conjunt de fotografies de cada una d'elles. En algunes fonts hi hem anat un parell de vegades, en altres desenes... 900 són moltes, però el veritable encant de les fonts del Montseny no és tant el seu nombre elevat, sinó la variades que són. Hi ha fonts a gran altitud i altres a tocar les lleres; n'hi ha d'urbanes, d'agradeses, d'humitoses, generoses, romàntiques... Algunes estan perdudes, altres mig amagades. Hi ha fonts històriques. Algunes són portentoses i presumides, i per contra d'altres senzilles. Podeu consultar tota aquesta informació al codi QR:

En Serrallonga i les fonts de Viladrau

Si el Montseny és ric en fonts, encara ho és molt més Viladrau. En els seus 51 km² si concentren poc més de dos centes fonts. Algunes s'han perdut, altres necessitem de ser arranjades, però moltes encara ens fan venir un somriure quan les trobem, són l'excusa perfecta per fer una bona caminada i gaudir del bosc, de les llegendes i la història. Us proposem una ruta de 12.5 km. de longitud en que superant un desnivell acumulat de 440 metres podreu gaudir d'un bon grapat de brolladors entre boscos feréstecs i moltes llegendes i històries. I compte perquè potser ens trobem al bandoler Serrallonga!

Comencem la ruta a la Plaça Major de Viladrau, centre neuràlgic del poble. Té forma triangular, i hi conflueixen els carrers Pare Claret (que ve de Vic), Arbúcies (inici de l'antic camí per coll Sespregàries) i de Sant Marçal (que conduïa a l'ermita homònima). A la Plaça es porten a terme els principals actes socials de la vila, com els tradicionals balls de la Contradansa (d'origen anglès), el ball Cerdà (el més antic de tots) i el ball del Ciri (molt arrelat a la història del poble) per a la Festa Major.

En la darrera reurbanització de la plaça, la històrica [font de la Plaça](#) (41.8475, 2.3895) és va desplaçar al carrer Pare Claret. Allà podeu veure-la encara, amb un gran pedró que té gravat al seu darrera excursions a les principals fonts del poble i el temps que si tarda en minuts de pagès.

Baixem pel carrer Sant Marçal i tot seguit pel de Sant Segimon, que ressegueix l'antic camí que portava al santuari. En 200 m trobem una gran estela de pedra dedicada al primer centenari del naixement de Jaume Bofill i Mates, datat el 30 d'agost de 1978, i que porta per títol "Camí de Guerau de Llost" ja que aquí començava el camí cap a Rosquelles, casal del genial poeta. Descendim per les escales i arribem a un parc amb avets i til·lers, jocs infantils i la [font dels Vernets](#) (41.8455, 2.3886). L'octubre de 2015 la font fou punt de trobada de la 4th Leonard Cohen Walking Weekend, que hi deixà una placa amb un escrit del cantant.

Imatge 1. Els nens juguen a l'entorn dels xaragalls de la font dels Vernets.

Prenem el camí senyalitzat cap a l'Erola i Matagalls que ens portarà fins al Molí de Baix i el seu bonic salt d'aigua. Després del pont del Molí abandonem la senyalització i descendim pel corriol resseguint la riera fins als camps del Moliner i el camí de terra de Can Gat. Tornem a creuar la riera per un altre pont i pugem fins trobar el camí de la Noguerola.

Aquest camí és el que queda de l'antiga carretera de Viladrau, que va ser abandonada a inici de segle XX al construir-se la nova. Continuem sempre pel marge dret de la riera fins que arribem al revolt de Can Pau Moliner, que crearem a l'altre costat per un antic pont de pedra. La profusió de ponts d'aquesta ruta ha fet que en alguns llocs rebí el nom de camí dels Ponts Perduts.

300 m més i passem per la [font de les Ametistes](#) (41.8511, 2.3666). Rep el nom de les famoses ametistes del Montseny, conegudes com “pedres de bisbe” per ser les que tradicionalment encastaven els prelats en els seus anells. Van ser famoses arreu d'Europa fins a mitjans del segle XIX, quan la seva explotació va deixar de ser rendible. Guerau de Liost va donar el nom de “la muntanya d'ametistes” al seu recull líric de poemes sobre el Montseny.

Prosseguim fins que a uns 200 m trobem un viarany que ascendeix muntanya amunt a la font de [Fontanelles](#) (41.8507, 2.3648). Hi ha un banc de pedra al costat i un altre davant on poder assentar-se de forma recollida i fruit d'aquest ombrívol paisatge.

Tornem a la pista principal i continuem descendint fins arribar al camp de polo Sant Antoni de Viladrau. Voltem per darrera de les tanques, perimetrem el camp, i just a l'esquerra hi ha un viaró que remunta la riera de la Sala durant 150m. Trobarem una petita presa, i davant un gorg; allà mateix, a l'esquerra, hi ha la senzilla [font de la Noguera](#) (41.8498, 2.3551). Tornem al camp, i en direcció nord i oest, creuem pel pont carreter de la Noguera (del segle XII ampliat i arranjat pels voltants del XVIII). Aquí s'ajunten les aigües de la riera de la Sala i la riera Major de Viladrau. Prosseguim a oest veient les quadres dels cavalls i arribem a Coll Cendrós. Abandonem l'antiga carretera.

Imatge 2 i 3. A l'esquerra font de les Ametistes, a la dreta Fontanelles.

Ara iniciem el camí a sud que remunta la riera de la Sala. A uns 800 m estem a l'alçada de la [font dels Pescadors](#) (41.8423, 2.3562), arraulida a l'ombra d'un faig. Aquesta boscana deu costa de veure rajar, i quan ho fa és amb un minso rajolí.

Imatge 4. Font de Pescadors

Continuem una mica més, fins trobar l'esquelet d'una gran alzina, morta ja fa anys, però amb el seu tronc com una gran escultura. Per aquí arribem al pont d'origen medieval de la Sala; un clàssic pont d'arc, una tipologia de pont que resisteix fonamentalment a compressió gràcies a la seva forma. El pont permet comunicar l'espai ramader i forestal amb el mas la Sala.

Arribem a aquest impressionat mas conegut per ser la casa natal de Serrallonga. Joan Sala i Ferrer (1594 –1634) fou un bandoler esdevingut famós sobretot pel mite creat al voltant seu per la literatura romàntica. Cinquè entre nou germans es casà amb la pubilla del mas Serrallonga de Querós, d'on prengué el seu apel·latiu. Alternava els actes de bandidatge amb estades al mas, fins que al 1627 esdevingué el principal bandoler del país. La seva resistència a les forces centralistes li guanyà la simpatia de tots els contraris al govern. Fou detingut al 1633 a Santa Coloma de Farners per una delació, dut a Barcelona i ajusticiat amb escarni i crueltat.

Imatge 5. La Sala un matí d'hivern amb força boira.

Pel camí a sud, 150 m més amunt arribem a la Sala Nova, construïda l'any 1871 per Jacint Bofill. Té un bonic jardí amb tells, avets i magnòlies; i una capella dedicada a Santa Bàrbara. Fou la casa del poeta montsenyenc Jaume Novellas de Molins (1866-1939). El paisatge dels voltants de la vall

de la Sala va ser el centre d'atenció de la seva obra poètica, tal i com mostra el poema "Canicular". Prop hi ha un corriol que s'endinsa al sot entre avellaners, caminem uns 300 m més fins trobar una magnífica taula de roda de molí sota el peu d'un impressionant faig. A les feixes de sota podrem beure la freda aigua de la [font dels Avellaners](#) (41.8383, 2.3618).

Sortim dels avellaners i una altra vegada davant la Sala Nova continuem a sud per la Roureda de Can Gat fins arribar a aquest magnífic casal, un conjunt format pel mas original documentat al segle XVIII i la gran casa pairal construïda davant, iniciada a la primera desena del XX. La [font de Can Gat](#) (41.8338, 2.3613) es troba a la propietat privada, en un nínxol amb volta de canó de lloses de pedra.

Continuem pel caminó senyalitzat que ascendeix fins arribar a l'ermita de la Mare de Déu de l'Erola, situada a 900m d'altitud rodejada de castanyers. La primera documentació de l'ermita és de 1571, tot i que la llinda de la porta marca 1621. Els ermitans de Sant Segimon vivien a l'Erola els mesos de novembre a maig, quan el fred feia impossible habitar al santuari. Prop hi havia l'actualment desapareguda [font de l'Erola](#) (41.8317, 2.3650), de la que avui sols en queden unes pedres, però al 1881 en Ramon Arabia i Solanas a l'Anuari de l'Associació d'Excursions Catalana explica que era de les més fresques del Montseny.

[Imatge 6.](#) Vista de l'ermita de l'Erola des de l'inici del camí a Sant Segimon, prop d'on hi havia la font, actualment perduda.

Agafem el camí de tornada a Viladrau, en 50 m a la nostra dreta es desvia un estret viaró que remunta el torrent de l'Erola. Entre aquesta impressionat castanyeda trobem la [font de la Teula](#) (41.8320, 2.3684), originalment colgada i plena d'esbarzers; que hom ha netejat i recuperat la teula original, per on vessa l'aigua del biot natural.

Seguim entre castanyers centenaris ascendint pel caminó fins un petit pla on hi havia la [font Comulada](#) (41.8298, 2.3689), avui una deu d'aigua que brolla desordenadament de la muntanya, sense canó ni cap identificació especial. Estem just sota de Puig Merlí.

Continuem amunt fins arribar al Pla de Malataup, amb magnífiques vistes del poble de Viladrau a nord. D'aquí hi ha viaranyes que pugen a Matagalls pel Sot de les Cordes, i altres que ressegueixen tot la fageda nord, però nosaltres ja no pujarem més. Prenem el corriol que va a est, passant per les Rossoles fins al Corral del Pujol.

El Corral del Pujol és una senzilla edificació de pedra coberta amb teula que compleix la seva funció amb modèstia però amb elegància. Davant hi ha un pla amb un gran faig mort i un magnífic freixe. A ponent de la gran corba, un estret pas ens porta fins a la [font del Corral](#) (41.8263, 2.3786). L'aigua de la font sorgeix de les arrels d'un faig, i és canalitzada uns metres més a baix amb un broc d'acer. El paratge és bell, feréstec, indòmit, no hi ha cap lloc on poder reposar, tot és un gran pla inclinat que ens empeny muntanya a baix. 100 m més avall hi havia la bonica [font del Mirall del Pujol](#) (41.8267, 2.3786), que va ser malauradament destruïda l'hivern 2016 en les feines de tala de la fageda.

[Imatge 7. L'estatge inclinat de la font del Corral.](#)

Descendim per la pista fins el Pujol de Muntanya, un mas d'antigues construccions que sembla talment un burg medieval, rodejats de cultius ecològics que podeu comprar a les botigues de Viladrau.

Imatge 8. El Pujol de Muntanya, tal i com el veurem venint per la nostra ruta.

Continuem baixant, ara per una bona pista terrera, sempre envoltants per una castanyeda jove en explotació i resseguint el sot de la Tronca. A la nostra esquerra trobarem l'Arimany, una masoveria amb la cort de vaques a llevant i l'era que envolta tot el mas pel nord poc per sobre del torrent. A l'hivern, aquesta era és plena de lliris de neu (*Galanthus nivalis*). Quan passem per davant val la pena de fixar-se en les petites finestres d'estil neogòtic originals del segle XVI de la façana de la casa. 100 m més a nord, resseguint el camí trobem la [font de l'Arimany](#) (41.8304, 2.3921), envoltada de saüc, castanyers i freixes, restaurada l'octubre del 2017 amb l'aportació econòmica dels corredors del trail Fonts del Montseny i Bejaræ, entitat organitzadora de la cursa.

Imatge 9. *Galanthus nivalis* a tocar l'Arimany.

Tornem al mas Arimany i al camí per creuar la riera que sempre baixa ben plena d'aigua. No és estrany doncs que aquí podem trobar les restes de l'antic molí de Puigdot. Travessem per un senzill pont i a l'altre costat, al marge de la muntanya, vessa l'aigua de la [font de la Teula II](#) (41.8302, 2.3938). Com a Viladrau hi ha dos fonts amb aquest mateix topònim, aquesta sempre apareix identificada amb l'afegit II. Actualment la teula que donava nom a la font ha desaparegut i l'aigua sorgeix del talús de la muntanya de forma natural i desordenada, més que no pas pel broc de ferro. Convindria arranjar aquesta font.

Continuem per la pista terrera fins que en 500 m arribem al majestuós Castanyer de les Nou Branques. La seva característica identificativa són les set branques que menen cap al cel amb força, hereves de les nou que li donen nom. Les branques que falten foren arrancades per les grans ventades de 1987. De les set actuals dos són mortes, però les cinc restants donen una gran collita de castanyes a la tardor. Té una alçada de 24m, un perímetre de 6,50m, un diàmetre de capçada de 15,40m. i una edat estimada de 700 anys. Aquí enllacem amb el sender local SL-C 82.

Continuem per la pista terrera que puja per l'est fins la Vila, mas històric del segle XVII on al 1872 Francesc Savalls i Ramon Vila iniciaren la Tercera Guerra Carlina. Al segle XII es van establir un drets de pastura coneguts com "l'Empriu de Matagalls" pels quals els ramats dels set principals masos podien aprofitar les pastures dels terrenys propietat de la Vila. Aquests drets perduren en l'actualitat i han deixat una profunda empremta en la història i el paisatge culminant del Matagalls. Annexa als seus murs trobem la [font de la Vila](#) (41.8377, 2.3945), amb un broc que aboca l'aigua a un gran abeurador. Davant mateix hi ha dos grans plataners. Dins del conjunt edificat també hi ha les fonts de [Santa Caterina](#) (41.8379, 2.3943) i [Verge del Roser](#) (41.8378, 2.3940) en nínxols dins de la pedra.

Tornem ja al poble, primer baixant per la [font del Sot de Can Rosell](#) (41.8416, 2.3947). Inaugurada al 2004 amb motiu del 55è aplec de Matagalls, la font s'erigia en un revolt de gespa del passeig de Ramon Bofill. Malauradament les grans pluges de la tardor del 2018 van provocar l'enfonsament de part de la muntanya, i la font va sucumbir amb ella. Potser quan llegiu aquestes línies l'ajuntament ja haurà reconstruït el passeig i la font.

Persistim baixant pel passeig Bofill, que esta dedicat al doctor Ramon Bofill i Gallés, un dels primers dentistes d'Espanya que va ser el precursor de l'icònic Hotel Bofill. Baixant trobareu la casa anomenada Can Ròmul (La Sanitat) on Salvador Espriu estiujava, obra de l'arquitecte Puig i Cadafalch. Els Espriu van anar a Viladrau perquè en Salvador es recuperés d'una malaltia que el va retenir al llit des dels 9 als 13 anys.

Passem per la capella de la Pietat (documentada a partir de 1603), i la bonica plaça Carulla, amb la [font del dr. Carulla](#) (41.8467, 2.3916) dedicada a l'insigne doctor. Quasi a tocar hi ha la [font de Montserrat](#) (41.8472, 2.3918) amb uns grans monòlits i una placa repujada amb el rostre de la moreneta, dos sardanistes i els primers versos del poema de Verdaguer "L'emigrant". Una mica més i ja som de tornada a la Plaça Major de Viladrau.

Imatge 10. El Montseny des de la Vila.

Conclusió

Les fonts han estat un element del patrimoni històric, cultural i natural destacat en tot l'àmbit del Montseny, i molt en especial a Viladrau. Cal mantenir la “*cultura de la font*”: tradicions, costums i hàbits que es duen a terme amb les fonts com a protagonistes, i conservar les nostres fonts en bon estat, lliures de bardisses o brutícia, per tal de preservar una de les riqueses més grans del Montseny. On hi raja aigua hi raja història, natura, saviesa, cultura, màgia... tal i com hem pogut veure a la l'excursió que hem descrit, però sobretot hi raja vida, sense aigua no hi ha vida. La muntanya ens fa brollar emocions, trobar la font que un busca ens alegra el dia, ens emociona. Les fonts constitueixen un ecosistema viu, amb una fauna, una flora i un paisatge associats. Són un punt de trobada social i cultural important que hem de conservar per poder llegar en bon estat als nostres néts.

Bibliografia

ARIET BARBERIS, Antoni. *Topografia Mèdica de Viladrau*. Fidel Giró Impressor, Barcelona 1915.

BLANCAFORT, E. [et al.]. *Recorregut per les fonts montsenyenes de Viladrau*. Viladrau: Centre d'Interpretació Ambiental, 17 p. : fot. ;2000.

BOLÒS CAPDEVILA, Oriol de. *La vegetació del Montseny*. Diputació de Barcelona. Servei de Parcs Naturals. 1983. ISBN: 84-500-8374-5.

CASTELLÓ, R. *Llegendes del Montseny*. Monografies del Montseny. 4: Edicions CEDEL, Viladrau, 1989, p. 163-171.

ESPRIU, Salvador. *Aspectes*. Edicions 62. Barcelona. ISBN: 84-297-4445-2.

FARRERONS VIDAL, Oscar. *L'aigua és vida, història, llegenda i cultura al Montseny*. VERTEX, 280. 2018. P. 32-42. ISSN: 0042-4420. Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya. <http://hdl.handle.net/2117/124569>

FARRERONS VIDAL, Oscar. *Raons del Montseny amb aigua*. Farell Editors: Sant Vicenç de Castellet, febrer 2019. Llibres de muntanya, 55. ISBN: 978-84-17116-08-8.

FARRERONS VIDAL, Oscar. *Abundància i qualitat de les fonts del Montseny nord. Estudi teòric i demostració pràctica*. A: 66è Aplec de Matagalls. Pàgines: 16-24. Associació Amics Aplec de Matagalls. Juliol 2015.

FARRERONS VIDAL, Oscar. *Amics Fonts de Viladrau*. Barcelona: 2012. <http://fontsdeviladrau.jimdo.com/>

FARRERONS VIDAL, Òscar. *El paradís del Montseny. Les Fonts de Viladrau. 12 rutes per descobrir-les*. ISBN: 978-84-92811-46-5. Farell Editors. Sant Vicenç de Castellet. Febrer 2013.

FARRERONS VIDAL, Oscar. *Fuentes y agua en la Reserva de la Biosfera del Montseny: aspectos patrimoniales y carácter hidroquímico*. Congreso Nacional del Agua. Orihuela, p. 1265-1277. Febrer 2019. <http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/88367>

FARRERONS VIDAL, Oscar. *Interrelació entre les fonts de Viladrau i dos grans poetes catalans de les darreries del segle XIX*. 64è Aplec de Matagalls. p. 79-80. Associació Amics Aplec de Matagalls. Juliol 2013.

FARRERONS VIDAL, Oscar. *Les fonts de la conca hidrogràfica de la riera Major de Viladrau a la vall de Matagalls*. ISBN: 978-84-9165-036-2. Monografies del Montseny, 32. p. 101-136. 2017.

FARRERONS VIDAL, Oscar. *Les fonts del Montseny nord. 12 rutes per descobrir-les*. 64è Aplec de Matagalls. p. 79-80. Editorial: Associació Amics Aplec de Matagalls. Juliol 2013.

FARRERONS VIDAL, Òscar. Patrimonio cultural, histórico y natural de las fuentes del Montseny. *International Congress of the Mountains, Granada, 2018*. <http://hdl.handle.net/2117/121367>

FARRERONS VIDAL, Oscar. Recuperando a cultura das fontes e a água no Montseny. *Congreso Ibérico de Gestión y Planificación del Agua*. Setembro 2018. Coimbra (Portugal). <http://hdl.handle.net/2117/122684>

FARRERONS VIDAL, Oscar. *Un passeig per Viladrau i algunes de les seves fonts*. 63è Aplec de Matagalls. Barcelona, Amics Aplec de Matagalls, p. 16-26. Juny 2012.

FARRERONS VIDAL, Òscar; Corella, Adrià. *La riquesa oblidada del Montseny (I)*. Revista de Vic. Gener-febrer 2018. Número 41.

FARRERONS VIDAL, Òscar; Font Valentí, Gemma. *Les fonts del Montseny. Un patrimoni natural i cultural a preservar*. La Sitja del Llop-Revista del Montseny. p 13-16. Edita: Coordinadora per a la Salvaguarda del Montseny. Dipòsit legal: B-46-124-95. Novembre 2017.

FARRERONS VIDAL, Oscar; Matamoros, Jordi; Pascual, Jordi. *Investigación sobre las líneas energéticas cosmo-telúricas y el efecto que producen las mismas en el agua de algunas fuentes*. 26 p. Novembre 2014. <http://hdl.handle.net/2117/78395>

FARRERONS VIDAL, Oscar; Pagespetit, Lluís. *El Montseny. 51 passejades per descobrir*. ISBN: 9788492811762. Febrer 2016.

FARRERONS VIDAL, Oscar; Pasaret, Rosa. *Atles d'un centenar de fonts del Montseny nord (Viladrau i rodalies)*. 2003. <http://hdl.handle.net/2117/102618>

FARRERONS VIDAL, Oscar; Prat, Fortià. *Anàlisi mineralògica de les fonts del Montseny nord*. AUSA. Volum. 27; Numero: 128. P. 693-719. Juliol 2017.

GARCÍA-DIE, Javier; Longás, Jordi. *Montseny. 50 indrets amb encant*. ISBN: 9788490343562. Cossetània Edicions, 119 p. 2015.

LÓPEZ MARTINEZ, Ignasi; López Vázquez, Xavier; Pagespetit Blancafort, Lluís; Feliu Portabella, Margarida. *Passejades pel Montseny. Un tomb per Viladrau*. Centre d'Educació Ambiental Santa Marta, 104 p. 1992.

MANENT, Marià. *El vel de Maia*. Llibres a mà. Edicions Destino. 1985. ISBN: 84-233-1362-X.

MARGALEF, Ramon. *Les fonts del Montseny*. La Sitja del Llop, 3: Coordinadora per a la Salvaguarda del Montseny, Barcelona, 1992.

OSONA, Artur. *Excursió a la muntanya de Monseny per un propietari de la Vila de Breda*. Barcelona 1879. Impremta Barcelonesa.

PAGESPETIT, Lluís. *111 fonts del Montseny i molts indrets per descobrir*. ISBN: 8495695189. Farell editors i dissenyadors, 141 p. 2003.

PANAREDA CLOPÉS, Josep M. *Descobrim el Montseny*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 2007. ISBN: 978-84-8415-923-0. Dipòsit legal: B.21.824-2007.

PORTET, C.; Portet, I. *Viladrau*. ISBN: 8483300613. Barcelona: Viena-Columna, 1999, 60 p.

PRAT, Fortià; Farrerons, Oscar. *Análisis de parámetros fisicoquímicos de aguas de 100 fuentes naturales del Montseny norte*. Tecnoaqua. ISSN 2340-2091. Volum: 25; P. 36-45. Infoedita Comunicacion Profesional. Juny 2017.

ROMA CASANOVAS, Francesc. *El Montseny. 50 itineraris a peu*. 2010. Cossetània. ISBN: 978-84-9791-676-9.

TOLOSA CABANÍ, Ferran. *Viladrau. Un munt de noms i d'imatges*. 2005. Edició realitzada per Taller Gràfic Ramon. Palma. Mallorca. ISBN: 84-60957-02-0.

